

Çocukları Anaokuluna Devam Eden Annelere Verilen İletişim Becerileri Eğitiminin Ailenin İşlevlerine Etkisi*

Seher Balcı**, Müge Yılmaz***

ÖZET

Bu araştırmada, çocuğu anaokuluna devam eden annelere verilen iletişim becerileri eğitiminin annelerin aile işlevleri düzeyine etkisi incelenmiştir.

Çalışma grubu çocukları anaokuluna devam eden 20 gönüllü anneden oluşturulmuştur. Araştırma deseni, öntest, sontest, deney ve kontrol grup deseni olup 10 anne deney, 10 anne de kontrol grubuna alınmıştır.

Annelerin aile işlevleri düzeyi Bulut (1990) tarafından geliştirilen Aile Değerlendirme Ölçeği ile ölçülmüştür. Elde edilen verilerin analizinde Mann Whitney U testi ve Wilcoxon testi kullanılmıştır.

Elde edilen bulgular, genel olarak iletişim becerileri eğitiminin, annelerin aile işlevleri düzeyini olumlu yönde etkilediği şeklindedir. Benzer şekilde iletişim becerileri eğitiminin, aile işlevlerinin alt boyutları olan; problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verme düzeyi üzerinde etkili olduğu görülmüştür. Ancak iletişim becerileri eğitimi, aile işlevlerinin diğer alt boyutları olan; gereken ilgiyi gösterme ve davranış kontrolü düzeyleri üzerinde etkili olmamıştır.

ANAHTAR SÖZCÜKLER: *İletişim becerisi, iletişim becerisi eğitimi, aile işlevleri, iletişim becerisi eğitimi programı, Aile Değerlendirme Ölçeği.*

SUMMARY: *The Effect of Communication Skill Training to the Level of Family Functions Given to the of the Mothers of Whose Kindergarten Children*

In this research, the effects of communication skill training to the level of family functions of the mother of the kindergarden children are examined.

The study was carried out on the 20 volunteer mothers whose children attend kindergarden. Design of research was based on pre-post test, experiment, and control group and each group included 10 subjects.

Mothers' functions in family level was measured by means of "Family Evaluation Scale" which was developed by Bulut (1990). Data analysis was applied Mann Whitney U and Wilcoxon test were applied for statistical analysis.

In general, results showed that communication skills training influences mothers' functions in family levels, positively. Similarly, it was observed that communication skills training has a considerable effect on subdimensions of family evaluation scale, which are problem solving, communication, role, and showing, emotional reaction. However, communication skills education, was not effective on the control of behaviour and on showing required care, which are two subdimensions of family evaluation scale.

KEY WORDS: *Communication skills, communication skills training, functions of family, communication skills training program, Family Evaluation Scale.*

GİRİŞ

Toplumsal süreçlerin çok hızlı bir şekilde değişmesi, bireylerin ihtiyaçlarının çeşitlilik kazanması, iletişim ve

*V. Ulusal Psikolojik Danışma ve Rehberlik Kongresinde (Gazi Üniversitesi 15-17 Eylül 1999) bildiri olarak sunulmuştur.

**Yrd. Doç. Dr., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Eğitim Bilimleri Bölümü, PDR Anabilim Dalı Öğretim Üyesi.

***Arş. Gör., Ondokuz Mayıs Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Eğitim Bilimleri Bölümü.

etkileşimin artması ile birlikte bireyin yaşadığı toplumsal ilişkilerinde de yeni uyum sorunları ortaya çıkmaya başlamıştır. Birey içinde yaşadığı toplumdaki, sosyal grubundan ve özellikle ailesinden ayrı düşünülemez. Aile olgusu tarihi seyri içinde olduğu gibi, bir toplumdan diğerine farklı anlamlar taşımasına rağmen, evrensel sayılabilecek bazı gelişimsel olayların yaşandığı sosyal bir birimi ifade eder.

Toplumsallaşmaya ilk adımını attığı aile içinde birey, pek çok engellerle karşılaşır, çatışmalar yaşamakta aynı zamanda yaşadığı etkileşimler sayesinde gelişip, olgunlaşmakta ve bir anlamda işlevlerini etkili biçimde gerçekleştirme durumuna gelmektedir. İnsanın ihtiyaçlarını karşılayabileceği doğal yer ailesidir. Bireyin yaşamında doyum sağlaması, işlevlerini etkili bir biçimde yerine getirebilmesi ve yaşadığı topluma uyumlu bir birey olarak yetişmesi önce aile çevresinde gerçekleşir (Bulut, 1993).

Aile içi davranışlar, genelde aile içinde geliştirilen kurallar tarafından düzenlenir. Özellikle ailenin duygularla ilgili kuralları önemlidir. Aile üyelerinin konuşmadığı konular, duygularını ifade ediş biçimleri, duygularını ifade ettikleri koşullar, kuralların açık ve kapalı oluşu aile içi iletişimi ve dolayısıyla ailenin işlevlerini etkilemektedir. Böylece kendini düzenleme işlevi ailenin içinde meydana gelmektedir. Aile üyelerinin herhangi birinin davranışlarındaki bir değişiklik, ailedeki diğer kişilerin davranışlarını da etkiler. Buna göre aileyi sibernetik bir sistem olarak tanımlayabiliriz. Aile sisteminde aile üyelerinden her biri diğerlerinin davranışlarını denetlemeye ve yönetmeye çalışır. Burada aile sistemindeki iki özelliğe dikkat edilmesi gerekir. 1) Aile üyelerinden birisinin davranışlarındaki bir değişiklik belirli bir sınırı aştığı zaman, diğer aile üyeleri buna tepki gösterir; 2) Aile üyelerinin her birinin yönetici durumunda olması, onları belirli durumlarda birbirlerine karşı güç savaşına girmeye zorlayabilir. Ana-babalar çocuklarını büyütürken bir yandan psiko-sosyal gelişimleri için gerekli bilgileri kazandırır, diğer taraftan da, doğal ve sosyal gerçekleri öğretirler. Bu nedenle ailenin işlevleri sağlıklı olarak yerine getirmesinde aile içi iletişim oldukça büyük bir önem kazanmaktadır.

Aile-içi iletişimde mesajların açık ve uygun olması, daha çok ailenin odağı kabul edilen annenin iletişim becerileri ile şekillenecektir. Anne-baba-çocuk ilişkilerinde ilk önemli çifti anne-çocuk ilişkisi oluşturmaktadır. Babayla yaşanan ilişkiye göre daha yoğun olan anne-çocuk ilişkisi çocuğun doğumundan başlayarak ergenlik dönemine kadar devam eder. Özellikle ülkemizde yapılan araştırmalarda annenin, aile üyelerini bir araya getirci, üyeler arasında yakınlığı, bağlılığı, beraberliği ve kaynaşmayı sağlayıcı işlevlerinin olduğu vurgulanmaktadır (Tınaz 1999).

Aile sisteminin işleyişinde dinamik bir güç olarak görülen iletişim, aynı zamanda işbirliği ve karar verme gibi işlevleri içinde gerekli görülmüştür. Ailenin sorunlarının sağlıklı çözümlenebilmesi, aile üyelerinin iletişim konusunda eğitilmesiyle yakından ilgilidir. Bu nedenlerden dolayı bu araştırmada annelere verilecek eğitimin onların çocuklarına karşı tepkilerini ve aile işlevlerini dikkate almalarına yardımcı olup olmayacağı incelenmiştir.

Araştırmanın Denenceleri

Araştırmanın amacına dayalı olarak aşağıda belirlenen denenceler test edilmiştir.

1) İletişim Becerileri Eğitimi Programına katılan annelerin aile işlevleri 'düzeyleri toplam puanları, bu programa katılmayan annelerin aile işlevleri düzeyleri toplam puanlarına göre daha düşüktür.

2) İletişim Becerileri Eğitimi Programına katılan annelerin aile işlevlerinin alt boyutları olan; (a) Problem çözme, (b) İletişim, (c) Roller, (d) Duygusal tepki, (e) Gereken ilgiyi gösterme, (f) Davranış kontrolü, (g) Genel işlevler düzeyleri son test puanları, bu programa katılmayan annelerinkinden daha düşüktür.

3) İletişim Becerileri Eğitimi Programına katılan annelerin aile işlevleri son test puanları aile işlevleri öntest puanlarına göre daha düşüktür.

3a) İletişim Becerileri Eğitimi Programına katılan annelerin aile işlevlerinin alt boyutları olan; (a) Problem

¹Aile İşlevleri: Problem Çözme, İletişim, Roller, Duygusal Tepki Verebilme, Gereken İlgiyi Gösterme, Davranış Kontrolü ve Genel İşlevleri.

çözme, (b) İletişim, (c) Roller, (d) Duygusal tepki, (e) Gereken ilgiyi gösterme, (f) Davranış kontrolü, (g) Genel işlevler düzeyleri son test puanları, öntest puanlarına göre daha düşüktür.

YÖNTEM

Araştırma İletişim Becerileri Eğitiminin çocukları anaokuluna devam eden annelerin aile işlevlerine etkisini incelemeye yönelik ön-test, son-test kontrol grubu deneysel bir çalışmadır.

Denekler

1998-1999 yılında çocukları anaokuluna devam eden annelerden gönüllü olarak, istenilen gün ve saatte, iletişim becerileri eğitimine katılabileceklerini ifade eden 50 anneye "Aile Değerlendirme Ölçeği (ADÖ)" ile kişisel bilgi formu uygulanmıştır. Bu uygulama sonucunda otuurlara devamlı katılabileceklerini belirten annelerden, envanterden aldıkları puanları ve kişisel özellikleri dikkate alınarak bire-bir eşleme yöntemi ile 20 kişilik bir çalışma grubu oluşturulmuştur. Aynı yöntemle çalışma grubu 10'ar kişiden oluşan deney ve kontrol grubuna ayrılmıştır. Aile Değerlendirme (işlevleri) düzeyleri yönünden deney ve kontrol grupları öntest puanları arasında anlamlı bir farkın olup olmadığını (grupların denk olup olmadığı) sınamak için yapılan Mann Whitney U testi sonucunda iki grup arasında anlamlı bir farkın olmadığı bulunmuştur (U: 49.5<Ut: 72; P> .05). Yapılan işlem tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1 - Deney ve Kontrol Grubuna Katılan Annelerin ADÖ'den Elde Ettikleri Öntest Puanlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

	n	R	U
Deney Grubu	10	10.55	49.5
Kontrol Grubu	10	10.45	

U<Ut;p>.05(*)

(*) U değeri z değerine dönüştürüldüğünde -.03 bulunmaktadır. (-.03<1.96;p>.05)

Elde edilen bu sonuca dayalı olarak deney ve kontrol grupları arasında ADÖ'den elde edilen puan dağılımları açısından fark olmadığı ve araştırmanın başında deney ve kontrol grubunun ölçülen özellik açısından denk sayılabileceği söylenebilir.

Deney grubuna 12 oturumluk haftada birer buçuk saatlik oturumlar şeklinde İletişim Becerileri Eğitimi verilirken, kontrol grubu ile hiçbir çalışma yapılmamıştır. 12 oturumluk İletişim Becerileri eğitimi sonunda deney ve kontrol gruplarına tekrar ADÖ (son-test) uygulanmıştır.

Veri Toplama Aracı

Araştırmada gerek grupların eşleştirilmesinde, gerek uygulama sonrasında verilerin analizi için standardizasyonu Bulut (1990) tarafından yapılan Aile Değerlendirme ölçeği (ADÖ) kullanılmıştır. Ölçek 12 yaş üzerindeki tüm aile bireylerine bireysel olarak uygulanabilen 60 maddeden meydana gelmektedir. Maddeler (A: Aynen katılıyorum, B: Büyük ölçüde katılıyorum, C: Biraz katılıyorum, D: Hiç katılmıyorum) 4'li likert tipi derecelendirme ölçeği kullanılmıştır. Ölçeği oluşturan maddelerde iki tür ifade bulunmaktadır. Bunlar sağlıklılık ve sağlıksızlık gösteren ifadelerdir. Bazı maddelerde "Aynen katılıyorum" seçeneği sağlıklı aile işlevlerini gösterdiği halde, diğerlerinde "Hiç katılmıyorum" seçeneği sağlıksızlık göstergesi olmaktadır. Örneğin "Aynen katılıyorum" seçeneği 34 maddede sağlıksız aile işlevini, 26 maddede ise sağlıklı aile işlevini göstermektedir. Ölçek puanları 1.00 (sağlıklı) ile 4.00 (sağlıksız) arasında değişir. ADÖ'nün değerlendirilmesinde her birey için bir boyuttan alınan toplam puanın, o boyuttaki soru sayısına bölünerek, ortalama puanın elde edilmesi ile olmaktadır. Her kişi için yedi ortalama puan elde edilmektedir. Aile puanları ise bir ailedeki aile üyelerinin her boyut için aldıkları puanların ortalaması alınarak bulunmaktadır. Puanların yüksekliği, bireyin aile işlevleri düzeyinin sağlıksız olduğunu göstermektedir.

Bulut (1990) tarafından, ölçeğin yapı geçerliği bilinen grupların karşılaştırılması tekniği ile sınanmıştır. ADÖ 25 boşanma sürecinde olan kadın ve erkeğe, 25

normal evlilik sürdüren çiftlerden birine, ayrıca içinde ruh hastası bulunan ve bulunmayan aile üyelerine de uygulanmıştır. Uygulamalar sonucunda elde edilen puan ortalamaları arasındaki farkın anlamlı olması, ölçeğin grupları birbirinden manidar düzeyde ayırdettiğini göstermektedir.

ADÖ'nün güvenilirlik katsayısı cronbach alpha ile hesaplanmıştır. Alfa güvenilirlik katsayısı .86'dır. Test-tekrar test yöntemi ile yapılan güvenilirlik çalışmasında ise, Pearson-momentler çarpımı korelasyon katsayısı .89 olarak bulunmuştur.

ADÖ ölçeğinin benzer ölçek geçerliğini incelemek için, Tezer (1986) tarafından geliştirilen Evlilik Yaşam Ölçeği toplam puanları arasındaki korelasyon katsayısı .66 bulunmuştur. Bu sonuçlar ölçeğin geçerli ve güvenilir bir özelliğe sahip olduğunu göstermektedir.

İşlem Yolu

Araştırmacıların araştırmada kullandıkları eğitim programı hazırlanırken Türkçe ve İngilizce literatür taraması yapılmış ve iletişim becerilerini kazandırmayı hedefleyen ve çeşitli isimlerle anılan eğitim programlarından sentez yapılmış ve konuyla ilgili diğer literatürlerden yararlanılarak geliştirilmiştir (Balcı, 1996; Voltan, 1980; Voltan-Acar, 1994; McWhirter ve Voltan-Acar, 1998; Cüceloğlu, 1994; Egan 1994; Burnard, 1992; Johnson, 1990).

Grup oturumlarında annelere kazandırılmak istenen iletişim becerileri eğitiminde; ilk olarak tanışma ve yapılaşma, annelerin dinleme becerilerini keşfetmelerine yardımcı olma, açık uçlu soruların kullanılmasını keşfetme, kapalı uçlu soruların kullanılmasını keşfetme, empati becerisini geliştirme, anladığını ifade etme, konuşmaya yönelik cümleleri kullanabilme, sessizliği keşfetme, söylenenleri özetleme becerisi kazanma, iyi bir iletişim sürecini keşfetme, iletişim sürecini nelerin etkisiz kılacağını anlama (sen dili ve ben dili), kazanılan yaşantıların aile içi ilişkilerdeki etkisinin tartışılması gibi süreçlerden oluşmaktadır. Her oturumun ortak yönü, oturumlardan sonra annelerin izlenimlerinin alınması ile oturumda kazandıklarını günlük hayata nasıl

aktardıklarının tartışılmasıdır. Ayrıca her hafta bir sonraki oturuma kadar o oturumda üzerinde durulan iletişim becerilerini günlük hayatta, eşleri ve çocukları ile olan etkileşimlerinde kullanmaları istenmiştir. Oturumların başında da bu yaşantılarını dile getirmeleri sağlanmıştır.

Verilerin Analizi

Araştırmada elde edilen veriler grup sayısının az olması ve ölçeğin tek puan veren bir sıralamaya dayalı olması sebebiyle parametrik olmayan istatistiklerle değerlendirilmiştir. Bu amaçla bağımsız iki grubu karşılaştırmak için Mann Whitney U Testi; deney ve kontrol gruplarının kendi aralarında karşılaştırılmaları için Wilcoxon eşleştirilmiş iki örnek testi kullanılmıştır. Verilerin analizinde SPSS for Windows istatistik programı kullanılmıştır. Sonuçların yorumlanmasında .05 anlamlılık düzeyi dikkate alınmıştır.

BULGULAR, TARTIŞMA VE YORUM

Bu bölümde, araştırmada ileri sürülen denencelerin test edilmesi için toplanan verilerin istatistiksel analizi sonucu elde edilen bulgular açıklanıp tablolarla gösterilmiş ve yorumu yapılmıştır.

Araştırmanın birinci denencesi "İletişim Becerileri Eğitimi Programına katılan annelerin aile işlevleri düzeyi toplam puanları, bu eğitim programına katılmayan annelerin aile işlevleri düzeyleri toplam puanlarına göre daha düşüktür" şeklinde ifade edilmiştir. Tablo 2'de bu denence ile ilgili bulgular verilmiştir.

Tablo 2 - Deney ve Kontrol Grubuna Katılan Annelerin ADÖ'den Elde Ettikleri Sontest Puanlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

	n	R	U
Deney Grubu	10	5.90	4,0
Kontrol Grubu	10	15.10	

$U < U_t; p < .001 (*)$

(*) U değeri z değerine dönüştürüldüğünde -3.48 bulunmaktadır. $(-3.48 > 1.96; p < .001)$

Tablo 2’de görüldüğü gibi deney ve kontrol gruplarının son test puanları arasında anlamlı düzeyde deney grubunun lehine fark bulunmuştur ($U: 4.0 > U_t 11$; $p < .001$).

Greene (1970), Miller ve Wackman (1975), Mace (1977) yapmış oldukları çalışmalarda iyi iletişim bulunduğu ailelerde, aile ilişkilerinden sağlanan doyumun da fazla olduğunu; Hawkins (1977) etkili bir iletişimin ailedeki bireylerin ve başkalarına saygı duymalarına olanak sağladığını, Epstein ve Jackson (1978) iletişimin ailede empati, saygı aktarımı ve aile bireylerinin birbirleri ile uyumunda önemli bir yeri olduğunu bulmuşlardır (Akt: Bulut, 1993). Ayrıca değişik örneklem grupları üzerinde iletişim becerilerini geliştirmeye yönelik yapılan araştırmalarda da iletişim becerileri eğitiminin bireylerin iletişim becerilerini olumlu yönde etkilediği bulunmuştur (Voltan-Acar, 1992; Korkut, 1996; Özgüt, 1991; Çam, 1999). Bu bulgular araştırmanın bulguları ile örtüşmektedir.

Araştırmanın ikinci denencesi “İletişim Becerileri Eğitimi Programına katılan annelerin aile işlevlerinin alt boyutları olan; (a) Problem çözme, (b) İletişim, (c) Roller, (d) Duygusal tepki, (e) Gereken ilgiyi gösterme, (f) Davranış kontrolü, (g) Genel işlevler düzeyleri son test puanları, bu programa katılmayan annelerinkinden daha düşüktür” şeklinde ifade edilmiştir.

Tablo 3’de İletişim Becerileri Eğitim Programına katılan annelerin aile işlevlerinin alt boyutları olan (a) Problem çözme, (b) İletişim, (c) Roller, (d) Duygusal tepki, (e) Gereken ilgiyi gösterme, (f) Davranış kontrolü, (g) Genel işlevler düzeyleri ile ilgili deney ve kontrol grubunun son test puanlarının karşılaştırılması ile ilgili bulgular verilmiştir.

Tablo 3 - Deney ve Kontrol Gruplarının ADO’nün Alt Boyutlarına Göre Ön-test ve Son-test Puanlarına İlişkin Mann Whitney U Testi Sonuçları

Aile İşlevleri	n	R	Anlamlılık düzeyi
Problem Çöz.	Deney Grubu	10	8.00
	Kontrol Grubu	10	13.00
İletişim	Deney Grubu	10	7.15
	Kontrol Grubu	10	13.85
Roller	Deney Grubu	10	7.55
	Kontrol Grubu	10	13.45
Duy. Tep. Ver	Deney Grubu	10	7.10
	Kontrol Grubu	10	13.90
G. İlgi.Göster.	Deney Grubu	10	8.80
	Kontrol Grubu	10	12.20
Dav. Kontrol	Deney Grubu	10	8.55
	Kontrol Grubu	10	12.45
Genel İşlevler	Deney Grubu	10	7.15
	Kontrol Grubu	10	13.85

(*) Problem çözme alt boyutunun U değeri, z değerine dönüştürüldüğünde -1.98 bulunmaktadır ($-1.98 > 1.96; p < .05$). İletişim alt boyutunun U değeri, z değerine dönüştürüldüğünde -2.55 bulunmaktadır ($-2.55 > 1.96; p < .01$). Roller alt boyutunun U değeri, z değerine dönüştürüldüğünde -2.24 bulunmaktadır ($-2.24 > 1.96; p < .05$). Duygusal Tepki Verme alt boyutunun U değeri, z değerine dönüştürüldüğünde -2.63 bulunmaktadır ($-2.63 > 1.96; p < .05$). Gereken İlgiyi Gösterme alt boyutunun U değeri, z değerine dönüştürüldüğünde -1.31 bulunmaktadır ($-1.31 < 1.96; p > .05$). Davranış Kontrolü alt boyutunun U değeri, z değerine dönüştürüldüğünde -1.48 bulunmaktadır ($-1.48 < 1.96; p > .01$). Genel İşlevler boyutunun U değeri, z değerine dönüştürüldüğünde -2.54 bulunmaktadır ($-2.54 > 1.96; p < .01$).

Tablo 3’de görüldüğü gibi ADO’nün alt boyutlarından olan; problem çözme, iletişim, roller, duygusal tepki verme ve genel işlevler boyutlarında anlamlı fark olduğu görülmektedir. Bu iletişim becerileri eğitiminin

annenin problem çözme, iletişim, rol, genel işlevler ve duygusal tepki verme düzeyini olumlu yönde etkilerken; gereken ilgiyi gösterme ve davranış kontrolü alt boyutlarına etkili olmadığı görülmüştür. ADÖ'nün alt ölçeği olan gereken ilgiyi göstermede aile üyelerinin birbirlerine gösterdikleri ilgi, bakım ve sevgi ifade edilmektedir (Bulut, 1993). Sağlıklı aileler birbirleri ile orta derecede ilgilenirler, az ve çok ilgilenen aileler bu konudaki işlevlerini yeterince yerine getirmiyorlar demektir. Annelere verilen iletişim becerileri eğitiminin aile işlevlerini olumlu yönde etkileyeceği düşünüldüğünde alt boyutlardan gereken ilgiyi göstermede bunun tersi bir ilişki göstermektedir. Aile üyelerinin birbirleri ile orta derecede ilgilenmeleri sağlıklılık gösterdiğinden elde edilen bu bulgu literatürdeki bulguyu desteklemektedir.

Mishler ve Waxler'e göre sağlıklı ailelerdeki kişilerin davranışlarını etkileyen ve kontrol altında tutan bir güç yapısı vardır. Sağlıklı ailelerin iç yapısında güç ve statü açısından belirlenmiş kalıpların bulunduğu, ebeveynlerin güç isteyen statüsü yüksek rolleri, çocukların ise kolay ve göreceli olarak aile içinde statüsü daha düşük görevleri benimsemektedirler. Anne çocuğu korumak ve eğitmek çabasıyla hem onu, hem de çevreyi kontrol altında tutmaktadır (Akt., Bulut, 1993). Literatürdeki bu bilgiye dayanarak annelerin sahip oldukları statüsü yüksek rollerinden dolayı davranışlarındaki kontrolü değiştirmediklerini ve aileyle birlikte çevreyi davranışları ile kontrol etmeye çalıştıklarını söylemek mümkündür. Aile üyelerinin davranışlarında standart koymak ve disiplin sağlamak şeklinde olan davranış kontrolü alt boyutu verdiğimiz iletişim becerileri eğitiminin genel amaçlarından farklı bir görüş içermesinden dolayı aralarında anlamlı bir ilişki çıkmaması da literatürle uyuşan bir sonuçtur.

Araştırmanın üçüncü denencesi "İletişim Becerileri Eğitimi Programına katılan annelerin aile işlevleri son-test puanları, aile işlevleri öntest puanlarına göre daha düşüktür. Tablo 4'de deney grubunun ADÖ'den elde ettikleri puanlar arasında fark olup olmadığını sınamak için Wilcoxon eşleştirilmiş iki örnek testi bulguları verilmiştir.

Tablo 4 - Deney Grubunun ADÖ Puanları Arasındaki Öntest ve Sontest Wilcoxon Eşleşmiş İki Örnek Testi Sonuçları

ADÖ'nün genel toplam puan	n	R	Z	Anlamlılık düzeyi
sontest-öntest Negative R	10	5.50	-2.8031	p<.01
Postive R	0	.00		
Ties	0			
Total	10	5.50	-2.8031	p<.01

Tablo 4'de görüldüğü gibi deney grubunun ADÖ'den elde ettikleri puanları arasında fark olup olmadığı ile ilgili olarak yapılan Wilcoxon eşleşmiş iki örnek testi yapılan istatistik işlemleri sonucunda öntest-sontest puanları arasında anlamlı fark olduğu görülmektedir. (Z: -2.80<-2.58 p<.001). Verilen İletişim Becerileri Eğitiminin annelerin Aile İşlevlerini anlamlı düzeyde etkilediği bulunmuştur.

Araştırmanın (3a) denencesi "İletişim Becerileri Eğitimi Programına katılan annelerin aile işlevlerinin alt boyutları olan ; (a) Problem çözme, (b) İletişim, (c) Roller, (d) Duygusal tepki, (e) Gereken ilgiyi gösterme, (f) Davranış kontrolü, (g) Genel işlevler düzeyleri son-test puanları, öntest puanlarına göre daha düşüktür" şeklinde ifade edilmiştir.

Tablo 5'de deney grubunun ADÖ'nün alt boyutlarından elde ettikleri puanlara ilişkin Wilcoxon eşleştirilmiş iki örnek testi sonuçları verilmiştir.

Tablo 5'de deney grubunun ADÖ'nin altboyutları üzerinde yapılan istatistik işlemler sonucunda deney grubunun öntest ve sontest puanları arasında ADÖ'nün alt boyutlarından olan davranış kontrolü (Z:-2.67<-2.58; p<.01), iletişim (Z:-2.80<-2.58; p<.01), roller (Z:-2.29<-1.96; p<.05), duygusal tepki verme (Z:-2.52<-1.96; p<.05), boyutlarında anlamlı fark olduğu görülmektedir. Bu iletişim becerileri eğitiminin annenin davranış kontrolü, iletişim, rol, genel işlevler ve duygusal tepki verme düzeyini olumlu yönde etkilerken; gereken ilgiyi gösterme (Z:-3.1<-1.96; p>.05), ve problem çözme (Z:-1.82>-1.96; p>.05) alt boyutlarında anlamlı fark olmadığı görülmüştür.

Tablo 5 - Deneysel Grubunun ADÖ'nün Altboyutları Arasındaki Ön-test ve Son-test Wilcoxon Eşleşmiş İki Örnek Testi Sonuçları

problem çözme		n	R	Z	Anlamlılık düzeyi
son-test-ön-test	Negative R	6	5.17	-1.8204	p>.05
	Positive R	2	2.50		
	Ties	2			
	Total	10			
İletişim		n	R	Z	Anlamlılık düzeyi
	son-test-ön-test				
	Negative R	10	5.50	-2.8031	p<.01
	Positive R	0	.00		
Ties	0				
Total	10				
Roller		n	R	Z	Anlamlılık düzeyi
	son-test-ön-test				
	Negative R	9	5.56	-2.2934	p<.05
	Positive R	1	5.00		
Ties	0				
Total	10				
Duy. Tep. Ver		n	R	Z	Anlamlılık düzeyi
	son-test-ön-test				
	Negative R	8	4.50	-2.5205	p<.05
	Positive R	0	.00		
Ties	2				
Total	10				
G.İlg.gösterme		n	R	Z	Anlamlılık düzeyi
	son-test-ön-test				
	Negative R	3	4.00	-.3145	p>.05
	Positive R	3	3.00		
Ties	4				
Total	10				
Davranış kontrolü		n	R	Z	Anlamlılık düzeyi
	son-test-ön-test				
	Negative R	9	5.00	-2.6656	p>.05
	Positive R	0	.00		
Ties	1				
Total	10				
Genel işlevler		n	R	Z	Anlamlılık düzeyi
	son-test-ön-test				
	Negative R	8	5.50	-2.5471	p<.05
	Positive R	1	1.00		
Ties	1				
Total	10				

Olson (1970) yapmış olduğu araştırmasında, problem çözme fonksiyonunun farklı yaşam döngülerine göre değişmediğini bulmuştur. Bu bulgu, araştırmamızdan elde edilen bulgu ile paralellik göstermektedir. Ayrıca verilen iletişim becerileri eğitiminde problem çözme ve iletişim kurarken karşınızdaki kişiyle daha fazla ilgilenmeye yönelik etkinliklerin az olması sonucu bu şekilde çıkmasına neden olmuş olabilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Aile işlevlerinin sağlıklı bir biçimde yerine getirilmesinde annelerin önemli bir rol üstlenmelerinden dolayı, annelerin aile içi iletişimi artırıcı becerilerle donatılmasının oldukça etkili sonuçları olmaktadır. Araştırmada, İletişim Becerileri Eğitiminin çocukları anaokuluna devam eden annelerin aile işlevlerini artırmaya yardımcı olduğu sonucuna varılmıştır. Bu sonuç, çocukları anaokuluna devam eden annelerin, aile bireyleri ile iletişim kurma ve sağlıklı aile işlevlerini yerine getirmede iletişim becerileri eğitiminin etkili bir çalışma ve iyi bir eğitim olduğu ortaya koymaktadır.

Araştırmanın bu sonuçlarına göre aşağıdaki öneriler verilebilir: (1) Bu çalışmada, ele alınan bulgular göz önüne alınarak benzer ya da farklı gruplar (baba, büyükanne, ve büyükbaba, kardeş vb.) üzerinde tekrar yapılabilir ve gelişmeler incelenebilir. (2) Evlilik öncesi aile işlevlerini sağlıklı bir biçimde ele almaya yönelik olarak paket programlar geliştirilebilir. (3) Ana-babalara iletişim becerileri eğitimi verilebilir. (4) Elde edilen bulgular göz önüne alınarak farklı değişkenler açısından aile işlevleri incelenebilir. (5) Araştırma grubunda verilen iletişim becerileri eğitiminin etkililiği için izleme çalışması yapılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Balcı, S. (1996). Danışma becerileri eğitiminin üniversite öğrencilerinin iletişim beceri düzeyine etkisi (Yayınlanmış Doktora Tezi). OMÜ. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun.
- Bulut, I. (1990). *Aile Değerlendirme Ölçeği Elkitabı*, Özgüzel Mat., Ankara.
- **Ruh Hastalığının Aile İşlevlerine Etkisi**, Başbakanlık Kadın ve Sosyal Hizmetler Müsteşarlığı Yayınları, Ankara, 1993.
- Burnard, P. (1992). *Interpersonal Skills Training: Sourcebook of Activities for Trainers*,

- London: Kogan Page Limited 120 Pentonville Road, 1992.
- Cüceloğlu, D. (1994). **Yeniden İnsana İnsana**. Remzi Kitapevi, İstanbul.
- Çam, S. (1999). İletişim becerileri eğitimi programının öğretmen adaylarının ego durumlarına ve problem çözme becerisi algılarına etkisi, **Türk Psikolojik Danışma ve Rehberlik Dergisi**, Cilt 2, Sayı: 12.
- Egan, G. (1994). **The Skilled Helper: A Problem Management Approach to Helping**. Brooks/ Cole Publishing Company, Adivision of Wads Worth, Inc.
- Gordon, T. (1992). **Etkili Öğretmenlik Eğitimi**. 1. Baskı. (Çev. E. Aksay ve B. Özkan). İstanbul: YA-PA Yayınları.
- Hawkins, J.L. (1977). Marital communication style and social class, **Journal of Marriage and The Family**, 39.
- Johnson, D.M. (1990). **Reaching Out: Interpersonal Effectiveness and Self Actualization**, Prentice Hall International Inc.
- Korkut, F. (1996). İletişim becerileri eğitiminin lise öğrencilerinin iletişim becerilerini değerlendirmelerine etkisi, **3P Dergisi**, 4; 3.
- Mace, D.R. (1977). Marriage enrichment: the new frontier, **Personnel and Guidance Journal**, 55, 9.
- Mc. Whirter, J. ve Voltan-Acar, N. (1988) **Çocukla İletişim**. Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, Eğitim Dizisi: 32.
- Miller, S.R. Corrales ve Wackman. D.B. (1975). Recent progress in understanding and facilitating marital communication. **Family Coordinator**, 24, 2.
- Olson, D.H. (1970). Marital and family: Inegative review and critique, **Journal of Marriage and The Family**, Vol: 32.
- Özgit, S. (1992). İletişim becerileri konusunda verilen eğitimin iletişim çatışmalarına girme eğilimi üzerinde etkisi". (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). M.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Tezer, E. (1986). Evli eşler arasındaki çatışma davranışları: algılama ve doyum (Yayınlanmamış Doktora Tezi). H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Tınaz, D. (1999). Gerçek bir mit: normal aile, **Yaşadıkça Eğitim**, 61, Mart.
- Voltan, N. (1980). Grupla atılganlık eğitiminin bireyin atılganlık düzeyine etkisi (Yayınlanmamış Doktora Tezi). Ankara: H.Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Voltan Acar, N. (1992). Modelden öğrenme ve üç sandalye (rol oynama) ile terapötik beceri eğitiminin sonuçları. **H.Ü. Eğitim Fakültesi Dergisi**, 7.
- (1994). **Terapötik İletişim-Kişilerarası İlişkiler**. Geliştirilmiş İkinci Baskı, Ankara: Ertem Matbaacılık.